

Rosl Heilbrunner

Maiden name

Heilbrunner

Place of birth

Φράιμπουργκ, Γερμανία

Year of birth

1912

Place of death

Βαρκελώνη, Barcelona Ισπανία

Year of death

2002

Μεταστροφή στον Καθολικισμό

Στις 18 Αυγούστου, 1939

Παιδική ηλικία

Δύο χρόνια πριν από το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στις 10 Μαΐου 1912, γεννήθηκε στο Φράιμπουργκ, την πρωτεύουσα του Μέλανα Δρυμού, ένα ξανθό κορίτσι με γκρίζα μαλλιά και γκρίζα μάτια, η Rosl Heilbrunner. Ήταν το πρώτο παιδί του Eduard και της Leni Heilbrunner, δύο πλήρως αφομοιωμένων Γερμανοεβραίων που διατηρούσαν μια επιχείρηση πώλησης και διανομής πρώτων υλών. Δέκα χρόνια αργότερα, ενώ η οικογένεια εξακολουθούσε να υποφέρει από τις καταστροφικές συνέπειες του πολέμου, γεννήθηκε ο Julius, ο μικρότερος από τα δύο αδέρφια.

Το σπίτι της οικογένειας βρισκόταν στον πρώτο όροφο της οδού Moltkestrasse 40, στην κεντρική συνοικία Altstadt, όχι μακριά από την παλιά συναγωγή. Η Rosl πέρασε εκεί τα πρώτα χρόνια της ζωής της, μια ευτυχισμένη και ευημερούσα παιδική ηλικία που έμελλε να στιγματιστεί από την αβεβαιότητα που ήρθε με το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Χρόνια αργότερα, η Rosl θα αναπολούσε εκείνα τα χρόνια με χαμόγελο, τις μόνιμες φίλιες της στο σχολείο, τις εκδρομές στο βουνό στο Μέλανα Δρυμό, τους περιπάτους στο Φράιμπουργκ και τις τακτικές επισκέψεις στους παππούδες της από τη μητέρα της, την οικογένεια Levi, που ζούσαν στο Altdorf της Ελβετίας.

Η Rosl Heilbrunner στο δημοτικό σχολείο 1919

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ελευθερίας και ανεκτικότητας πριν από την καταστροφή, η νεαρή Rosl Heilbrunner, αφού ολοκλήρωσε την πρωτοβάθμια εκπαίδευσή της σε σχολείο θηλέων και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή της στο Höhere Töchterschule, γράφτηκε στη φημισμένη Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων με σκοπό να σπουδάσει διεθνή γραμματεία. Το 1930, έχοντας ολοκληρώσει τις σπουδές της σε ηλικία δεκαοκτώ ετών, έγινε βοηθός του δικηγόρου Norbert Wolf, ο οποίος εργαζόταν στην εισαγγελία του Φράιμπουργκ. Κατά τη διάρκεια αυτών των τριών ετών, από το 1930 έως το 1933, η Rosl απόλαυσε μια από τις καλύτερες περιόδους της ζωής της, ζώντας στο έπακρο και χτίζοντας έναν δικό της κόσμο, στον οποίο όλα τα όνειρά της ήταν ακόμα εφικτά. Ωστόσο, αυτός ο τέλειος κόσμος κατέρρευσε όταν ο Αδόλφος Χίτλερ, ηγέτης του ναζιστικού κόμματος, ανέλαβε καγκελάριος στις 30 Ιανουαρίου 1933.

Η άνοδος του ναζισμού

Τον Δεκέμβριο του 1932, το Φράιμπουργκ είχε πληθυσμό 98.752 κατοίκων, εκ των οποίων οι 1.138 ήταν Εβραίοι, δηλαδή περίπου το 1,2% του συνολικού πληθυσμού. Μόλις ένα μήνα αργότερα, με την άνοδο του ναζιστικού κόμματος στην εξουσία, η συνύπαρξη αποτελούσε παρελθόν και ξεκίνησε μια διαδικασία-χωρίς δυνατότητα επιστροφής-κατά την οποία θα χυνόταν αίμα για τους εχθρούς του νέου καθεστώτος: Εβραίους, κομμουνιστές, αναρχικούς, ομοφυλόφιλους, φιλελεύθερους κ.ο.κ. Στις 6 Μαρτίου, για παράδειγμα, υψηλόβαθμοι μαχητές του ναζιστικού κόμματος ύψωσαν με τη βία μια σημαία με σβάστικα στο μπαλκόνι του δημαρχείου χωρίς τη συγκατάθεση του δημάρχου. Μέχρι το τέλος του μήνα, τα Τάγματα Εφόδου της SA^[1] στο Φράιμπουργκ είχαν ξεκινήσει εκστρατεία εναντίον των εβραϊκών πολυκαταστημάτων. Εκείνη τη μοιραία ημέρα, την 1η Απριλίου 1933, αρκετές χιλιάδες διαδηλωτές συγκεντρώθηκαν στην Kaiserstrasse, τον κύριο εμπορικό δρόμο της πόλης, όπου απαίτησαν δυνατά να μην αγοράζει κανείς από εβραϊκά καταστήματα. Ξεκίνησε η μακρά και αποφασιστική διαδικασία αφαίρεσης των δικαιωμάτων και εκδίωξης των Εβραίων πολιτών από την οικονομική και κοινωνική ζωή.

Η Rosl Heilbrunner σε διακοπές. 1926

Η Rosl Heilbrunner κάνει σκι στο Felberg. 1932

αποκλεισμό των Εβραίων πολιτών μετά την ψήφιση των φυλετικών νόμων της Νυρεμβέργης το 1935.^[3] Ο Norbert Wolf, δικηγόρος που εργαζόταν στην εισαγγελία του Φράιμπουργκ, έχασε τη δουλειά του, όπως και η βοηθός του, η Rosl Heilbrunner. Κατά τη διάρκεια αυτών των δύσκολων μηνών, πολλοί από τους Εβραίους του Φράιμπουργκ αποκλείστηκαν ξαφνικά από τους αθλητικούς και πολιτιστικούς συλλόγους της πόλης: τη Χορωδιακή Εταιρεία, τη Λέσχη του Μέλανα Δρυμού, τη Μεγάλη Καρναβαλική Εταιρεία, το αθλητικό κέντρο κ.λπ. Χαρακτηρισμένοι ως «ανεπιθύμητοι» στον Τύπο, άρχισαν να αισθάνονται τις συνέπειες αυτής της αυθαίρετης διάκρισης. Σε αυτό το πλαίσιο, η στιγματισμένη και άνεργη Rosl Heilbrunner αποφάσισε να εγκαταλείψει τη Γερμανία για τη Λεόν της Ισπανίας, όπου έπιασε δουλειά ως γκουβερνάντα σε μια πλούσια οικογένεια.

1933: Ισπανία

Η Rosl Heilbrunner εργάζεται ως au pair. 1934

Σύμφωνα με τις οικογενειακές φωτογραφίες που διατηρεί η οικογένεια, η Rosl εγκαταστάθηκε στη Λεόν της νοτιοδυτικής Ισπανίας τον Ιούλιο του 1933. Πήγε εκεί για να εργαστεί ως γκουβερνάντα σε μια πλούσια οικογένεια. Στις αρχές του 1935, για άγνωστους λόγους, αποφάσισε να μετακομίσει στη Βαρκελώνη. Στις φωτογραφίες που έχουμε, εμφανίζεται κομψή, με μοντέρνα ρούχα, γερμανικής μόδας, ποζάρει στο Poble Espanyol, στην Costa Brava, στο Sant Pol, στην Tossa de Mar. Φαίνεται

χαρούμενη, ανέμελη, έτοιμη να κατακτήσει τον κόσμο. Στην τότε δημοκρατική, ανοιχτή και γεμάτη ευκαιρίες Βαρκελώνη, γνώρισε τον μελλοντικό της σύζυγο, τον Kurt Sontheimer, έναν Γερμανοεβραίο από τη Νυρεμβέργη, ο οποίος είχε εγκατασταθεί στη Βαρκελώνη το 1929 με σκοπό να εργαστεί στη θυγατρική του γνωστού εργοστασίου πορσελάνης Lehmann.

Dory Sontheimer, κόρη της Rosl Heilbrunner και του Kurt Sontheimer:

«Μετά από εκείνη τη συνάντηση στο Sant Pol, ο Kurt και η Rosl αποφάσισαν να γνωριστούν καλύτερα. Έκαναν μεγάλες βόλτες στους δρόμους της Βαρκελώνης· τη Βαρκελώνη του 1935, ταραγμένη, δύσκολη, δημοκρατική και ακόμα κοσμική. Είχαν άφθονο χρόνο για να συζητήσουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι ίδιοι και οι ευρύτερες οικογένειές τους. Στο Φράιμπουργκ, πολλοί γείτονες άρχισαν να αρνούνται να χαιρετήσουν τους γονείς της μητέρας μου. Ο μικρότερος αδελφός της Rosl, ο Julius, μόλις δεκατριών ετών, έπρεπε να υπομείνει αυτή την ταπείνωση. Ξέρω ότι η μητέρα μου δεν έπαψε ποτέ να του λείπει. Χρόνια αργότερα, όταν έμαθα για τη σχέση τους, μου έκανε εντύπωση η προστατευτική στάση της μητέρας μου απέναντι στον μικρό αδελφό της, το μοναδικό της αδελφάκι».

**Η Rosl Heilbrunner στην
πισίνα. 1934**

Ενώ γινόταν το μποϊκοτάζ των εβραϊκών καταστημάτων, που τροφοδοτούνταν από τα μεγάφωνα του αντιδραστικού ισπανικού Τύπου, η Rosl και ο Kurt άφηναν τον εαυτό τους να παρασυρθεί από τον ενθουσιασμό του έρωτα: έκαναν εκδρομές στην Collserola, έκαναν βόλτες στις παραλίες της ακτής της Βαρκελώνης, πήγαιναν στον κινηματογράφο, στο θέατρο, στο Palau de la Música, μόνοι τους ή συνοδευόμενοι από νέους φίλους.

Στις φωτογραφίες φαίνονται πολύ ευτυχισμένοι, νέοι και λαμπεροί, μακριά από τις απειλές που τους περιβάλλουν. Μιλούσαν ακόμη και για το ενδεχόμενο να παντρευτούν. Αλλά παρά τη συγκλονιστική δυναμική της νέας τους σχέσης, δεν μπορούσαν να μην ανησυχούν για το τι συνέβαινε στη Γερμανία.

Η Rosa Heilbrunner με τον Kurt Sontheimer, Κόστα Μπράβα, Ισπανία. 1936

Ισπανικός Εμφύλιος Πόλεμος

Στις 18 Ιουλίου 1936, πραγματοποιήθηκε στρατιωτικό πραξικόπημα στην Ισπανία για την ανατροπή της συνταγματικής τάξης της Δεύτερης Δημοκρατίας. Το πραξικόπημα απέτυχε, πυροδοτώντας έναν αιματηρό εμφύλιο πόλεμο που διήρκεσε τρία χρόνια.

Παρ' όλες τις ενοχλήσεις του πολέμου, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η οικογενειακή επιχείρηση, το υποκατάστημα Lehmann, κολεκτιβοποιήθηκε με εντολή της Επιτροπής Πολιτοφυλακής^[4], οι κύριες ανησυχίες του Kurt και της Rosl προέρχονταν από τη Γερμανία. Μέχρι το τέλος του 1937, περίπου το 80% των περισσότερων από 200 εβραϊκών επιχειρήσεων στο Φράιμπουργκ είχαν πωληθεί ή κλείσει. Κάτι για το οποίο μίλησε η Λίνα σε μια επιστολή που έγραψε τον Αύγουστο του 1938:

"Αγαπητά μου παιδιά,

[...] Η ζωή συνεχίζεται εδώ με μεγάλες δυσκολίες. Η επιχείρηση είναι ουσιαστικά νεκρή και θα πρέπει να την εκκαθαρίσουμε ή να την πουλήσουμε. Λόγω των φετινών λογαριασμών και με αυτούς τους φόρους που μας ανάγκασαν να πληρώσουμε, θα μας δώσουν ένα συμβολικό ποσό για να δικαιολογήσουν τη μεταβίβαση, την οποία θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε αν θέλουμε να πάρουμε βίζα για τον Julius [...]. Η βίζα μας, φαντάζομαι, θα είναι αδύνατο να αποκτηθεί. Αν ο Julius καταφέρει να φτάσει στην Αμερική, ίσως μπορέσει να κάνει κάτι από εκεί. Αλλά ανησυχώ, γιατί είναι πολύ νέος για να είναι μόνος του σε αυτή τη χώρα, με όλες αυτές τις ελευθερίες και χωρίς κανέναν να τον συμβουλεύει... Έχετε διαβάσει το νέο διάταγμα; Είναι πραγματικά τρέλα".

Ο γάμος της Rosl Heilbrunner. 1936

Rosl θα ήταν ο Eduard Israel και η Lina Sara.

Όταν η Λίνα ρωτούσε στην επιστολή αν είχαν διαβάσει το νέο διάταγμα, πιθανότατα αναφερόταν στο διάταγμα, που ανακοίνωνε τον νόμο για την υποχρεωτική αλλαγή των οικογενειακών και προσωπικών ονομάτων, ο οποίος είχε υπογραφεί τρεις ημέρες νωρίτερα, στις 17 Αυγούστου, και απαιτούσε από όλους τους Εβραίους να υιοθετήσουν τα ονόματα Σάρα για τις γυναίκες και Ισραήλ για τους άνδρες. Στο εξής, στα μάτια των γερμανικών αρχών, οι γονείς της

Μήνες αργότερα, τη νύχτα της 9ης προς 10η Νοεμβρίου 1938^[5], η συναγωγή του Φράμπουργκ, όπως και τόσα άλλα εβραϊκά κτίρια στη Γερμανία, έπεσε θύμα της οργής των Ναζί και κήκε ολοσχερώς. Την ίδια νύχτα, 137 Εβραίοι συνελήφθησαν, πολλοί από αυτούς κακοποιήθηκαν βάνουσα και στη συνέχεια οδηγήθηκαν στη φυλακή. Την ίδια μέρα, η Λίνα έγραψε ένα γράμμα στην κόρη της Rosl, στο οποίο της έλεγε τι είχε συμβεί:

"[...] Τα γεγονότα της νύχτας της Τετάρτης και του πρωινού της Πέμπτης είναι δύσκολο να εκφραστούν με λόγια. [...] Ήταν φρικτό. Μια νύχτα τρόμου [...] Δόξα τω Θεώ που δεν διέρρηξαν το σπίτι μας. [...] Δεν βγαίνουμε σχεδόν ποτέ από το σπίτι. Η επιχείρηση είναι κλειστή. Η οικονομική μας κατάσταση είναι πολύ άσχημη [...]"

Στις 26 Ιανουαρίου 1939, τα στρατεύματα του Φράνκο εισέβαλαν στη Βαρκελώνη, κατέλαβαν την πόλη και εγκατέστησαν νέο καθεστώς. Από εκείνη τη στιγμή, οι Εβραίοι πρόσφυγες που ζούσαν ακόμη στην πόλη άρχισαν να αισθάνονται την πίεση. Υπό την επιτήρηση της αστυνομίας του Φράνκο, η οποία συνεργαζόταν με την Γκεστάπο, προσπαθούσαν να παραμείνουν απαρατήρητοι. Οι περισσότεροι απ' αυτούς, απάτριδες, συνελήφθησαν και στάλθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Φράνκο. Σε αυτό το πλαίσιο ακραίων αντιξοοτήτων, ο Max Sontheimer, πατέρας του Kurt, μεγαλομέτοχος της Lemanos, S.A., του υποκαταστήματος του εργοστασίου Lehmann στη Βαρκελώνη, απομακρύνθηκε από το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας από έναν μέτοχο μειοψηφίας, τον Γερμανό Óscar Stettiner, ο οποίος τελικά ανέλαβε τον έλεγχο της εταιρείας με την υποστήριξη του νέου καθεστώτος. Στις 11 Μαΐου ψηφίστηκε ο νέος νόμος για τις συνοριακές διελεύσεις, που υπογράφηκε από τον υπουργό Γκόμεζ Τζορντάνα, ο οποίος εμπόδιζε τους Εβραίους να διασχίζουν τα σύνορα χωρίς άδεια. Στις 18 Αυγούστου 1939, οι Sontheimer, γνωρίζοντας τι επρόκειτο να συμβεί και με τον πιεστικό φόβο της σύλληψης

και της παράδοσής τους στην Γκεστάπο, άρχισαν τη διαδικασία μεταστροφής στον καθολικισμό.

Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος: Σώζοντας την οικογένεια

Dory:

"Βαρκελώνη, 1940. Δεν υπήρχε πια πόλεμος [Ισπανικός Εμφύλιος], αλλά ούτε και ειρήνη. Τουλάχιστον όχι στις καρδιές του Kurt και της Rosl, που κουβαλούσαν στους ώμους τους όλη την αγωνία και την ανησυχία για την οικογένειά τους. Παρ' όλα αυτά, συνέχισαν να αγωνίζονται για τη νεοσύστατη επιχείρησή τους [La Casa Pitón]. Η μητέρα μου, που δεν εργαζόταν πλέον στα πολυκαταστήματα SEPU, έβαλε όλη της την ενέργεια στο να βοηθάει τον πατέρα μου στο γραφείο, ενώ εκείνος ταξίδευε σε όλη την Ισπανία αναζητώντας εκπροσώπηση".

Στις 25 Απριλίου 1940, με βαθιά ανησυχία και τεράστια αγωνία να φύγει από τη Γερμανία, η Lina έγραψε ένα γράμμα στους Rosl και Kurt εξηγώντας τον αγώνα της για την απόκτηση βίζας που δεν έφτασε ποτέ:

"Κάναμε αίτηση για βίζα, αλλά η απάντηση είναι αρνητική μέχρι να έχουμε τα διαβατήριά μας [...]. Πολλά πράγματα γυρίζουν στο μυαλό μου, σκέφτομαι συνεχώς τόσα πολλά πράγματα και σκέφτομαι επίσης ότι δεν μπορεί να είναι εύκολο για εσάς, αλλά το πιο σημαντικό είναι να είστε καλά στην υγεία σας".

Στις 23 Οκτωβρίου 1940, την ίδια ημέρα που ο Φράνκο συναντήθηκε με τον Χίτλερ στο Hendaye, οι τελευταίοι Εβραίοι που ζούσαν στο Φράιμπουργκ στάλθηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Gurs στη νοτιοδυτική Γαλλία. Τέσσερις ημέρες αργότερα, η Rosl και ο Kurt έλαβαν τα πρώτα νέα από την οικογένειά τους με τη μορφή τηλεγραφήματος. Δύο ημέρες αργότερα, η Lina έγραψε από το παράπηγμα 16:

"Αγαπητά μου παιδιά,

Το τηλεγράφημα θα πρέπει να σας έχει σοκάρει, καθώς δεν έχετε ακόμη συνειδητοποιήσει τις αλλαγές που έχουν γίνει. Στις 23 Οκτωβρίου, μέσα σε λίγες ώρες, ήρθε η διαταγή να εγκαταλείψουμε τα σπίτια μας και δεν μπορείτε να φανταστείτε τι σήμαινε αυτό. Μας επιτρεπόταν να πάρουμε μόνο τα απολύτως απαραίτητα, και μέσα σε όλο αυτό το χάος δεν πήραμε ούτε αυτό. Στις δέκα το βράδυ της Τετάρτης, μας έβαλαν σε ένα ειδικό τρένο χωρίς

να ξέρουμε πού πηγαίναμε".

Ενώ οι γονείς της πάλευαν να πάρουν βίζα για την ελευθερία τους, η Rosl προσπαθούσε να ενσωματωθεί στην υπερκαθολική κοινωνία του Φράνκο, κρύβοντας την εβραϊκή της ταυτότητα, αποκρύπτοντας κάθε ίχνος του παρελθόντος της, μη τραβώντας την προσοχή, πηγαίνοντας στη λειτουργία τις Κυριακές, χτίζοντας έναν νέο κόσμο, καθολικό και αυστηρό. Η Rosl έζησε δύο ζωές, μία έξω από το σπίτι, όπου κρατούσε χαμηλό προφίλ χωρίς να προκαλεί υποψίες ως τυπική καθολική γυναίκα, και η άλλη στην οικειότητα του σπιτιού, όπου αφιερώθηκε ψυχή τε και σώματι στην απελευθέρωση των γονέων της από την αιχμαλωσία, όποιο κι αν ήταν το κόστος.

Έναν μήνα αργότερα, στις 15 Αυγούστου, η Lina έγραψε άλλη μια επιστολή από τη Μασσαλία:

"Αγαπητή μου Rosl! Αγαπημένε μου Conrado [Kurt]! Μέσα σε αυτή την πυκνή ατμόσφαιρα που με περιβάλλει, προσπαθώ να βρω λίγες στιγμές απόσπασης της προσοχής μου για να σας μιλήσω [...] Τι θα έδινά για να είμαι μαζί σας. Η μόνη μου επιθυμία ήταν να είμαι με τα παιδιά μου, αλλά τώρα φαίνεται ότι αυτό δεν θα είναι δυνατό. Ακόμη και αν μπορούσαμε να πάρουμε ισπανική βίζα, δεν υπάρχει τίποτα που μπορεί να γίνει τώρα. Ο καγκελάριος δεν δίνει έντυπα. Το θέαμα των ανθρώπων που φεύγουν από εδώ με αυτά τα βαγόνια με τα εμπορεύματα είναι απερίγραπτο [...]"

Dory:

"Λίγες μέρες αργότερα, η Lina και ο σύζυγός της μεταφέρθηκαν στο στρατόπεδο Camp des Milles.^[6] Εκεί βρισκόταν ο σιδηροδρομικός σταθμός, από όπου έφευγαν τα βαγόνια για να τους μεταφέρουν σε άγνωστο προορισμό".

Τελικά, στις 7 Σεπτεμβρίου 1942, ύστερα από αρκετές ημέρες στριμωγμένοι σε ένα βαγόνι, ο Eduard και η Lina έφτασαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς-Μπιρκενάου. Εκεί δολοφονήθηκαν. Την προηγούμενη ημέρα, η Rosl τους είχε γράψει ένα γράμμα που δεν θα διάβαζαν ποτέ:

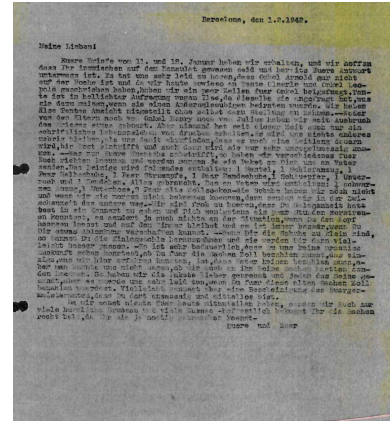
"Αγαπητοί μου γονείς,

Δεν έχουμε νέα σας από το τελευταίο σας γράμμα με ημερομηνία 30 Αυγούστου και, όπως μπορείτε να φανταστείτε, ανησυχούμε πολύ. Θέλω να ξέρετε ότι ο Julius έλαβε το γράμμα σας με ημερομηνία 3 Αυγούστου και ότι πήγε στην Ουάσιγκτον την ίδια εβδομάδα για να

προσπαθήσει να πάρει άλλη βίζα. Ελπίζουμε ότι θα τα καταφέρει και πρέπει να το κρατήσουμε. Μιλήσαμε με έναν άνθρωπο που γνωρίζει πολλά γι' αυτά τα πράγματα και μας είπε ότι, αν όλα πάνε καλά, θα πάρετε τη βίζα σας πολύ σύντομα [...]. Ελπίζω να λάβατε την τελευταία μας επιστολή. Αυτά για σήμερα".

Βυθισμένοι σε μια αποπνικτική ατμόσφαιρα, χωρίς να έχουν νέα από τη Lina και τον Eduard και φοβούμενοι ότι μπορεί να συλληφθούν ανά πάσα στιγμή από την αστυνομία του Φράνκο, οι Sontheimers άλλαξαν επίσημα το επώνυμό τους στις 10 Νοεμβρίου 1943 και έγιναν η οικογένεια Sont. Διέγραψαν τα ίχνη του παρελθόντος τους.

Γράμμα της Rosl για την Lina. Δευτέρα, 1η Φεβρουαρίου. 1942

Φρανκισμός-Μεταπολεμικά

Dory:

"Γεννήθηκα στη Βαρκελώνη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Έχω αναμνήσεις από μια ευτυχισμένη παιδική και εφηβική ηλικία. Ήμασταν πια μια πολύ μικρή οικογένεια, πράγμα που δυσκολευόμουν να καταλάβω σε εκείνη την Ισπανία των μεγάλων οικογενειών. Όταν ρωτούσα γιατί, έπαιρνα πάντα την ίδια ωμή απάντηση: "Πέθαναν στον πόλεμο". Τίποτα περισσότερο.

**Πρώτη Κοινωνία της Dory
Sonthemer, κόρη της Rosl.**
1954

Συμμορφωνόμασταν με όλους τους θρησκευτικούς κανόνες που όριζε η εκκλησία και το καθεστώς του Φράνκο. Πηγαίναμε στη λειτουργία τις Κυριακές και στις σημαντικές θρησκευτικές γιορτές. Ποτέ, μα ποτέ δεν είχα την αίσθηση ότι έκρυβαν κάτι, αλλά παρατήρησα ότι αυτό που ήταν σημαντικό στο σπίτι ήταν οι ανθρώπινες αξίες, η ηθική και το ήθος. Η συζήτηση για την πολιτική ήταν απαγορευμένη. Καθώς περνούσαν τα χρόνια, οι θρησκευτικές υποχρεώσεις σταδιακά ξεθώριαζαν.

Ενώ κουβαλούσε αυτό το αόρατο βάρος του φόβου και της αδυναμίας, η μητέρα μου συνέχισε να ζει, προσκολλημένη με όλη της τη δύναμη στη νέα της ταυτότητα. Έβγαινε έξω με τις φίλες της, απολάμβανε τα παιχνίδια μπριτζ της Τετάρτης, τις βραδιές στο Palau de la Música και στο Liceu, και τις συγκεντρώσεις στο σπίτι της, όπου ήταν μια καλή

οικοδέσποινα που της άρεσε να στρώνει το τραπέζι, να μαγειρεύει τα γερμανικά της φαγητά, ιδίως τα γλυκά, το marmorkuchen, τη μηλόπιτα κ.λπ. Η ζωή έπρεπε να συνεχιστεί. Πώς θα μπορούσαμε να ξεχάσουμε τα καλοκαίρια μας στην Costa Brava, στο Sant Feliu de Guixols, στο διαμέρισμά μας στη Rambla Vidal.

Στην ηλικία των 18 ετών, οι γονείς μου θεώρησαν ότι ήταν καιρός να μου μιλήσουν για την εβραϊκή καταγωγή της οικογένειας. Δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί ήταν τόσο μυστικοπαθείς, ούτε γιατί φοβόντουσαν την πιθανότητα να το πω σε άλλους. Μου ζήτησαν να μη μιλήσω και το σεβάστηκα αυτό.

Ο πατέρας μου πέθανε από καρδιακή προσβολή το 1984. Από εκείνη τη στιγμή και μετά, η μητέρα μου άρχισε να επιδεινώνεται σωματικά και ψυχικά. Τότε ήταν που άρχισα να βλέπω το βάρος που κουβαλούσε όλα αυτά τα χρόνια, ένα βάρος που μιλούσε για μια οδυνηρή ιστορία που δεν μπορούσε να αφήσει πίσω της και την είχε μοιραστεί μόνο με τον σύζυγό της. Τα τελευταία χρόνια της ζωής της είχε μια σειρά από εγκεφαλικά επεισόδια που την άφησαν σχεδόν σε κώμα, γεγονός που έφερε τα φαντάσματα του παρελθόντος ξανά στην επιφάνεια. Όλα όσα είχε υποστεί, όλος ο έλεγχος που είχε πάνω στην εβραϊκή της ταυτότητα, εξαφανίστηκαν εντελώς, αφήνοντας την πόρτα ανοιχτή στο παρελθόν της. Θυμάμαι καλά εκείνες τις στιγμές αγωνίας όταν φώναζε στη μητρική της γλώσσα: «Θα

έρθει η Γκεστάπο και θα μας πάρει μακριά!».

Μετά το θάνατό της το 2002, στη σοφίτα του σπιτιού της εμφανίστηκαν σφραγισμένα κουτιά που δεν είχα ξαναδεί. Όταν τα άνοιξα, συνειδητοποίησα αμέσως ότι το περιεχόμενο αυτών των επτά κιβωτίων είχε άμεση σχέση με το τεράστιο βάρος που κουβαλούσε επί χρόνια.

Τώρα καταλαβαίνω πολλά πράγματα: τον λόγο για τον οποίο ο πατέρας μου ζήτησε να αλλάξει το επώνυμό του από Sontheimer σε Sont, το οποίο τώρα έχω αντιστρέψει, γιατί η μητέρα μου άλλαξε το δεύτερο επώνυμό της από Levy σε Ley, και τον λόγο για τη σιωπή και τον φόβο που περιέβαλλε τα πάντα.

Συχνά τη σκέφτομαι, τη δύναμη που έδειξε να αντιμετωπίζει τη ζωή, την ικανότητά της να επιβιώνει και, πάνω απ' όλα, πώς πρέπει να ήταν όταν δεν μπόρεσε να σώσει τους γονείς της, ένα τραύμα από το οποίο είμαι σίγουρη ότι δεν συνήλθε ποτέ. Μου άφησε μια εντυπωσιακή κληρονομιά και μερικά μοναδικά μαθήματα.

Σ' ευχαριστώ, μαμά. Αναπαύσου εν ειρήνη [RIP]. ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ"

[1] Η Sturmabteilung (SA) ήταν μια παραστρατιωτική ναζιστική οργάνωση μάχης που ιδρύθηκε το 1921 με εντολή του Αδόλφου Χίτλερ και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην άνοδο του NSDAP ως ομάδα κρούσης. Λόγω των καφέ στολών της, η SA ονομάστηκε αργότερα και «Καφέ Πουκάμισα».

[2] μια πρώτη φάση, κατά την οποία η κλοπή από τα εβραϊκά θύματα αποκρύφθηκε κάτω από ένα επίχρισμα νομιμότητας, και μια δεύτερη φάση, κατά την οποία οι περιουσίες κατασχέθηκαν πιο ανοιχτά. Και στις δύο περιπτώσεις, η αριανοποίηση αντιστοιχούσε στη ναζιστική πολιτική και καθορίστηκε, υποστηρίχθηκε και επιβλήθηκε από τη νομική και οικονομική γραφειοκρατία της Γερμανίας.

[3] α) ο νόμος περί ιθαγένειας του Ράιχ και β) ο νόμος για την προστασία του γερμανικού αίματος και της γερμανικής τιμής. Αυτοί οι νόμοι έγιναν ανεπίσημα γνωστοί ως Νόμοι της Νυρεμβέργης ή Φυλετικοί Νόμοι της Νυρεμβέργης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ανακοινώθηκαν για πρώτη φορά σε μια συγκέντρωση του Ναζιστικού Κόμματος που πραγματοποιήθηκε στη γερμανική πόλη της Νυρεμβέργης. Οι Νόμοι της Νυρεμβέργης άλλαξαν την καθημερινή ζωή των Εβραίων στη Γερμανία καθιστώντας τους Εβραίους νομικά διαφορετικούς από τους μη Εβραίους γείτονές τους.

- [4] Η Κεντρική Επιτροπή Αντιφασιστικών Πολιτοφυλακών της Καταλονίας ήταν ένα διοικητικό όργανο που δημιουργήθηκε στις 21 Ιουλίου 1936 από τον πρόεδρο της κυβέρνησης της Καταλονίας, Lluís Companys, υπό την πίεση των αναρχοσυνδικαλιστών της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας (CNT) και της Ιβηρικής Αναρχικής Ομοσπονδίας (FAI), οι οποίοι ηγήθηκαν του αγώνα των εργαζομένων κατά της στρατιωτικής εξέγερσης του Ιουλίου 1936 στη Βαρκελώνη. Μια από τις κύριες αποστολές τους ήταν να πραγματοποιήσουν έναν σοσιαλιστικό μετασχηματισμό των οικονομικών και κοινωνικών θεμελίων της Καταλονίας.
- [5] Η «Νύχτα των Κρυστάλλων» ή «Νύχτα των Σπασμένων Τζαμιών» ήταν ένα πογκρόμ κατά των Εβραίων που διεξήχθη από τις παραστρατιωτικές δυνάμεις του Ναζιστικού Κόμματος Sturmabteilung (SA) και Schutzstaffel (SS), με τη συμμετοχή της Χιτλερικής Νεολαίας και Γερμανών πολιτών σε όλη τη ναζιστική Γερμανία στις 9-10 Νοεμβρίου 1938. Οι γερμανικές αρχές παρακολουθούσαν χωρίς να παρεμβαίνουν. Η ονομασία «Νύχτα των Κρυστάλλων» προέρχεται από τα θραύσματα των σπασμένων γυαλιών που γέμισαν τους δρόμους μετά τη διάλυση των παραθύρων των εβραϊκών καταστημάτων, κτιρίων και συναγωγών.
- [6] Το στρατόπεδο συγκέντρωσης Camp des Milles δημιουργήθηκε από τους Ναζί τον Σεπτέμβριο του 1939 σε ένα εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο κεραμιδιών στο χωριό Milles της Aix-en-Provence [πόλη της Γαλλίας]. Τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 1942, έγινε ο «προθάλαμος» του Άουσβιτς, με τον εκτοπισμό χιλιάδων Εβραίων ανδρών, γυναικών και παιδιών.